

УДК 352/354-1

Бабарикіна Н.А.¹, Важненко К.²

¹ канд.політ.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-219 НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Процес адміністративно-територіального реформування в Україні ставить на порядок денний необхідність уважного аналізу зарубіжного досвіду, особливо накопиченого в європейських країнах. Історія та специфіка окремих країн ЄС зумовлюють значну різноманітність систем їх державного управління та місцевого самоврядування. Ряд чинників обумовлює співвідношення різних форм місцевого самоврядування, а саме – національні та історичні особливості й традиції, особливий підхід до розуміння сутності та природи державної влади, розмежування адміністративно-територіальних одиниць на «природні» і «штучні».

Виділяють дві основні демократичні системи місцевого самоврядування – англосаксонську або англоамериканську та континентальну або європейську моделі, які в цілому відповідають англосаксонській та романо-германській політико-правовим системам. Англосаксонська модель зародилася в Англії, виростала з місцевих громад і парафій, а також з міст, управління якими поступово вбудовувалося у державну вертикаль управління країною.

Англосаксонська модель була запозичена багатьма країнами, перш за все колишніми колоніями Великої Британії (Австралія, Канада, Нова Зеландія, США тощо). Відповідно були сформовані два основні різновиди цієї системи: англійська і північноамериканська моделі. Для першої характерним є: визнання суб'єктами місцевого самоврядування муніципальних органів; відсутність на місцевому рівні розподілу влади; уніфікація правового статусу адміністративно-територіальних одиниць і органів місцевого самоврядування. Для північноамериканської диверсифікованої моделі характерні: визнання суб'єктами місцевого самоврядування населення, особливим чином організованого; різноманіття форм і методів діяльності муніципальної влади.

Територіальна організація державного управління та місцевого самоврядування в сучасній Британії в найбільш загальному вигляді визначається поділом країни на декілька компонентів: Англія, Шотландія, Уельс, Північна Ірландія та ряд невеликих островів (Нормандські острови, Мен, Арран та інші), а також «заморські» володіння (Гібралтар, Фолклендські острови, острів Святої Олени).

Вся Британія розділена на графства, унітарні формування та округи. Англія складається з 34 графств, 47 унітарних утворень та Великого Лондона (створеного в 1965 році як окремий адміністративний устрій). Графства поділяються на округи (238), які в свою чергу поділяються на парафії. Деякі округи називаються містами, що можна вважати даниною історичного минулого. Після реформи місцевого самоврядування в 1996 році весь Уельс був розділений на 22 унітарні утворення, які називалися графствами або міськими графствами, і ними керували унітарні ради. Шотландія розділена на 32 унітарні формування, в рамках яких діють унітарні ради. Північна Ірландія поділена на 6 адміністративних районів, які, в свою чергу, поділяються на 26 округів, ради яких мають досить обмежений набір повноважень.

У Великобританії місцева влада представлена органами місцевого самоврядування, до складу яких входять ради, обрані народом шляхом прямого голосування строком на чотири роки (у Шотландії на три роки). Закон про місцеве самоврядування від 2000 р. встановив, що ради можуть: 1) повністю оновлюватися кожні чотири роки; 2) поновлюватися наполовину кожні два роки; 3) оновлюватися 1/3 щороку (крім кожного третього року

відповідного чотирирічного циклу). Вибір того чи іншого варіанту конкретною радою повинен затвердити відповідний міністр, відповідальний за місцеве самоврядування.

Закон про місцеве самоврядування від 2000 р. встановлює три основні моделі організації місцевої виконавчої влади. Модель «мера та виконавчого кабінету» передбачає прямі вибори мера, який керує виконавчою владою і призначає двох або більше своїх помічників для формування так званого кабінету. Модель «лідер-кабінет» передбачає обрання глави виконавчої влади («лідер») від ради, тоді як помічників («кабінет») може призначати або лідер, або рада. Модель «мер та керівник від ради» – обраний мер поділяє повноваження виконавчої влади з керуючим, якого наймає рада з числа професійних менеджерів. Водночас за погодженням з міністром, відповідальним за місцеве самоврядування, можливі й інші варіанти організації місцевої виконавчої влади, наприклад, збереження традиційної моделі.

Головною особливістю організації британських муніципальних установ є поєднання у віданні рад та їх членів функцій загального управління та оперативно-виконавчої діяльності. Повноваження місцевих органів влади у Великобританії можуть регулюватися так званими адаптивними законами, які діють щодо певних муніципалітетів не автоматично, а лише на вимогу їхніх рад шляхом прийняття резолюції. Повноваження місцевого самоврядування можуть коригуватися актами уряду, міністерств та відомств, виданими відповідно до делегованого законодавства, у формі різних наказів, інструкцій та правил.

Отже, у Великій Британії в рамках адміністративно-територіального реформування вирішувалися актуальні завдання – оптимальне поєднання самоуправління з його автономією, самостійністю та державним управлінням на місцевому рівні; удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування; створення можливостей для державної місцевої адміністрації забезпечити реалізацію і захист загальнонаціональних інтересів; підвищення ефективності, дієвості та підзвітності управлінських структур; децентралізація влади. Досвід формування системи місцевого самоврядування Великої Британії є інформативним для України, особливо в час євроінтеграційних реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабарикіна Н.А. Децентралізація як детермінанта демократизації в контексті розвитку громадянського суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01 / Бабарикіна Надія Анатоліївна; ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, 2019. 23 с

2. Децентрализация : эксперименты и реформы / под ред. Т. М. Хорвата. Т. 1. Органы местного самоуправления в Центральной и Восточной Европе. Будапешт: Local Government and Public Service Reform Initiative, 2000. 494 с.
3. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні: підручник/ авт.-упоряд.: В. М. Вакуленко, М. К. Орлатій, О. С. Ігнатенко та ін; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатій. К.: НАДУ, 2010. 400 с
4. Ткачук А. Місцеве самоврядування: світовий та український досвід / А. Ткачук, Р. Агранофф, Т. Браун. К.: Заповіт, 1997. 186 с.